

SPECUSTAWA O POMOCY OBYWATEŁOM UKRAINY

Obywatele Ukrainy oraz niektóre kategorie obywateli państw trzecich oraz bezpaństwowcy zostali objęci ochroną czasową na podstawie decyzji wykonawczej Rady UE 2022/382 z dnia 4 marca 2022 r. Na podstawie tak udzielonej ochrony czasowej, Polska implementując decyzję wykonawczą Rady UE wprowadziła do swojego systemu prawnego ustawę z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa ("specustawa"), na podstawie której umożliwiono dłuższy okres legalnego pobytu obywateli Ukrainy w Polsce, uproszczenie procedur związanych z ich zatrudnieniem, decentralizację rejestracji obywateli Ukrainy i nadawania im numeru PESEL, opiekę medyczną oraz wiele świadczeń finansowych, w tym związanych z rodzicielstwem.

LEGALIZACJA POBYTU NA MOCY SPECUSTAWY

Przez okres 18 miesięcy (tj. do dnia 24 sierpnia 2023 roku) za legalny uznaje się pobyt każdego obywatela Ukrainy oraz jego małżonka, który wjechał na terytorium Polski od dnia 24 lutego 2022 roku **bezpośrednio z Ukrainy** i deklaruje zamiar pozostania na terytorium Polski. Legalizacja pobytu obejmuje również dzieci urodzone w Polsce po dniu 24 lutego 2022 roku przez matki będące obywatelkami Ukrainy, które przekroczyły bezpośrednio granicę po tej dacie. Ponadto, specustawa legalizuje pobyt obywateli Ukrainy będących posiadaczami Kart Polaka wraz z najbliższymi członkami ich rodzin bez konieczności spełnienia warunku w postaci bezpośredniego wjazdu na terytorium RP.

Wyjazd obywatela Ukrainy z terytorium RP na okres powyżej 1 miesiąca pozbawia go uprawnienia do legalnego pobytu w Polsce na podstawie ww. specustawy.

OBOWIĄZKOWA REJESTRACJA

Osoba, której pobyt został uznany za legalny na mocy specustawy, i która wjechała na terytorium Polski na podstawie paszportu krajowego, aktu urodzenia lub innego dokumentu nie będącego paszportem biometrycznym albo nie posiadając jakichkolwiek dokumentów, podlega obowiązkowi rejestracji w dowolnym organie wykonawczym gminy celem nadania jej numeru PESEL w terminie 60 dni od dnia wjazdu. Obowiązek ten nie obowiązuje przy wjeździe na terytorium Polski na podstawie paszportu biometrycznego.

UZYSKANIE NUMERU PESEL

Posiadanie numeru PESEL znacząco ułatwia funkcjonowanie cudzoziemca oraz jego komunikację z organami państwowymi, jak również w praktyce upraszcza również realizację opieki medycznej w Polsce. Dlatego dla wszystkich osób, które zamierzają zostać w Polsce na podstawie specustawy, rekomendowane jest złożenie wniosku o uzyskanie numeru PESEL. Wniosek własnoręcznie podpisany składa się w dowolnym urzędzie gminy, osobiście, w formie pisemnej. W imieniu dziecka (tj. osoby poniżej 18 lat) wystarczy, że wniosek złożą jedno z rodziców/opiekunów, kurator, jak również osoba mająca status opiekuna tymczasowego na mocy specustawy lub osoba sprawująca faktyczną pieczę nad dzieckiem.

Formularz wniosku powinien być dwujęzyczny w wersji polsko-ukraińskiej. Wniosek wypełniany jest przez wnioskodawcę lub przez pracownika organu gminy, w której składany

jest wniosek, na podstawie danych podanych przez wnioskodawcę. Do wniosku należy załączyć fotografię oraz przedstawić dokumenty potwierdzające tożsamość danej osoby (nie jest wymagane posiadanie tłumaczeń dokumentów na j. polski). Osoba ubiegająca się o nadanie nr PESEL składa również oświadczenie o przybyciu do RP bezpośrednio z terytorium Ukrainy i prawdziwości danych pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych oświadczeń. Urząd pobiera odciski palców oraz przechowuje kopię przedłożonych dokumentów, które potwierdzają tożsamość (takim dokumentem może być również dokument unieważniony, jeśli umożliwia on ustalenie tożsamości osoby).

Dla osób uzyskujących nr PESEL na mocy specustawy, Minister ds. cyfryzacji prowadzi specjalny rejestr. W ramach procedury uzyskania nr PESEL istnieje możliwość automatycznego uzyskania profilu zaufanego (ePUAP), który ułatwia kontakt z administracją publiczną oraz sądami (w przyszłości warto umożliwić dostęp do portali rządowych także w j. ukraińskim).

PRZEDŁUŻENIE POBYTU POPRZEC UZYSKANIE ZEZWOLENIA CZASOWEGO

Osoby, których pobyt został uznany za legalny, w okresie nie wcześniej niż po upływie 9 miesięcy od dnia wjazdu na terytorium Polski oraz nie później niż do 24 sierpnia 2023 roku może złożyć wniosek o uzyskanie zezwolenia czasowego, które wydłuży legalny pobyt w Polsce o dodatkowe 3 lata licząc od dnia wydania decyzji.

Zezwolenia udziela właściwy wojewoda ze skutkiem od dnia złożenia wniosku. Posiadanie zezwolenia czasowego uprawnia do wykonywania pracy w Polsce bez typowych ograniczeń dotyczących cudzoziemców (zezwolenia na pracę/oświadczenia o powierzeniu pracy, jak również obowiązku powiadomienia na mocy specustawy).

ZATRUDNIENIE

Na mocy specustawy obywatel Ukrainy może rozpocząć pracę w Polsce. Dotyczy to zarówno kategorii osób, których pobyt został uznany za legalny na mocy specustawy, jak również osób, które na innej podstawie przebywają w Polsce legalnie.

Odbywa się to poprzez powierzenie mu pracy przez danego przedsiębiorcę. Podmiot powierzający pracę obywatelowi Ukrainy musi poinformować o tym właściwy powiatowy urząd pracy w ciągu 14 dni od dnia podjęcia pracy przez obywatela Ukrainy. Podmiot powierzający pracę musi dokonać tego zgłoszenia elektronicznie przez system praca.gov.pl. W zgłoszeniu należy podać m.in. NIP i REGON (lub PESEL) takiego podmiotu. Oznacza to, że system nie dopuści do powierzenia pracy przedsiębiorcy zagranicznego. Jedynie polscy przedsiębiorcy oraz oddział przedsiębiorcy zagranicznego, jako posiadający NIP i REGON będą mogli powierzyć pracę obywatelowi Ukrainy w Polsce.

WYKONYWANIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ

Osoby, których pobyt został uznany za legalny na mocy specustawy lub ustawy o cudzoziemcach (a więc z wyłączeniem legalnego pobytu na podstawie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP), mogą podejmować działalność gospodarczą na takich samych zasadach jak obywatele polscy (tj. w formie jednoosobowej działalności tzw. wpisu do CEIDG, jak również działalności nierejestrowanej, czy działalności w formie spółek osobowych i kapitałowych). W tym wypadku uzyskanie numeru PESEL jest warunkiem koniecznym wykonywania działalności gospodarczej w Polsce na zasadach określonych w specustawie.

Jednocześnie sygnalizujemy, że już przed wejściem w życie specustawy, prowadzenie działalności gospodarczej przez obywateli Ukrainy było możliwe na podstawie art. 4 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. o zasadach uczestnictwa przedsiębiorców zagranicznych i innych osób zagranicznych w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej ("ustawa o zasadach uczestnictwa"). Ustawa o zasadach uczestnictwa umożliwia wykonywanie działalności gospodarczej bez posiadania nr PESEL.

W związku z powyższym powstaje wątpliwość, czy obecnie obowiązek posiadania nr PESEL powstaje wyłącznie w zakresie, w którym przepisy specustawy są bardziej korzystne w stosunku do ustawy o zasadach uczestnictwa, czy jednak specustawa wprowadziła dla wszystkich obywateli Ukrainy, których pobyt uznano za legalny na mocy specustawy lub przebywających legalnie na podstawie ustawy o cudzoziemcach (np. posiadając zezwolenie na pobyt czasowy) obowiązek posiadania nr PESEL niezależnie od formy prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce.

ŚWIADCZENIA I POMOC FINANSOWA

Specustawa przewiduje szereg świadczeń dla obywateli Ukrainy, opiekę medyczną (tj. dostęp do lekarza, szpitali itd.), jednorazowe świadczenie finansowe w wysokości 300 złotych (wniosek ten składa się w ośrodku pomocy społecznej), a także wiele świadczeń związanych z rodzicielstwem. Uzyskanie większości świadczeń jest uzależnione od posiadania nr PESEL.

PODRÓŻOWANIE PO UNII EUROPEJSKIEJ

Specustawa nie przewiduje podstawy prawnej do ubiegania się przez obywatela Ukrainy o wydanie dokumentu podróży uprawniającego do podróżowania po UE. W ten sposób jedynie obywatele Ukrainy, którzy posiadają paszport biometryczny w ramach ruchu bezwizowego lub posiadają dodatkowo wizę wydaną przez kraje UE mają prawo swobodnego przemieszczania się po terytorium UE przez 90 dni w okresie 180 dni. Brak takiej podstawy prawnej w specustawie może ograniczyć swobodne przemieszczanie się obywateli Ukrainy po UE celem wybrania docelowej destynacji.

Po upływie 9 miesięcy od dnia wjazdu pojawia się możliwość złożenia wniosku o zezwolenie na pobyt czasowy na okres 3 lat, co się wiąże z uprawnieniem do otrzymania karty pobytu po wydaniu decyzji o udzieleniu zezwolenia na pobyt, wciąż jednak brakuje podstawy do wydania polskiego dokumentu podróży dla cudzoziemca, który mógłby zastąpić brak posiadania przez cudzoziemca paszportu biometrycznego jako dokumentu podróży.

Kontakt :

Anna Matsiyeuskaya

Prawnik

anna.matsiyeuskaya@wkb.pl